

# EXCURSIE VAN "GELRE" NAAR DE HARZ

door H. D. Schornagel

Door achttien leden van Gelre werd deelgenomen aan de excursie naar de Harz van 13 t/m 16 Mei van dit jaar. De reis werd gemaakt met vijf personenauto's, de totale kosten bedroegen f 62,50 per persoon. Ruim 1100 KM werd afgelegd.

Zaterdagmorgen om half negen precies vertrokken wij van ons verzamelpunt in Doetinchem en reden over prima wegen door een mooi landschap via Bocholt naar Münster. Voorbij Münster, in Telgte, dronken wij ons kopje koffie, om vervolgens over Wiedenbrück naar Paderborn te rijden waar geluncht werd. 's Middags ging onze kleine karavaan verder over Bad Driburg naar Höxter a.d. Weser, voor meerdere tochtgenoten een prettig weerzien na de excursie-Anderson van het vorige jaar. Vandaar over Holzminden, Bad Gandersheim (theepauze) naar Clausthal-Zellerfeld, onze basis in de Harz, waar wij om half zes aankwamen in Hotel Schützenhaus.

Het hotel was van buiten niet erg aantrekkelijk, maar de kamers bleken ruim en licht te zijn en de keuken voortreffelijk. Aan het diner heerste weer de uitbundige vrolijkheid, die blijkbaar inhaerent is aan geologische excursies.

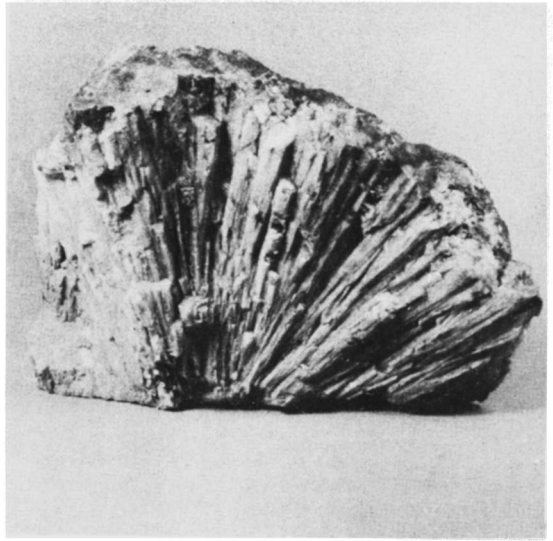
Zondagmorgen kwart voor negen vertrokken wij naar Königskrug bij Braunlage. Hier is de granietgroeve Königskopf, gelegen oostelijk van de weg Harzburg-Torfhaus-Braunlage, ongeveer vier km. voor Braunlage en een km noordelijk van de bushalte Königskrug. In deze vrij kleine groeve is een contactzone graniet-Kulmtonschiefer. Gevonden werden hier toermalijn xx (schörl) van 1-10 mm, meest in zonnen, albiet xx, fluoriet xx van 1-5 mm en mangaandendrieten. De kristallen werden voornamelijk aangetroffen in kleine, meest met kwarts beklede holtes in de graniet. Na een uurtje gingen wij verder in noordelijke richting, langs de Brocken die achter het ijzeren gordijn ligt, naar de gabbrogroeve in het Raudatal vlak voor Bad Harzburg. In deze zeer grote, aan de weg ge-



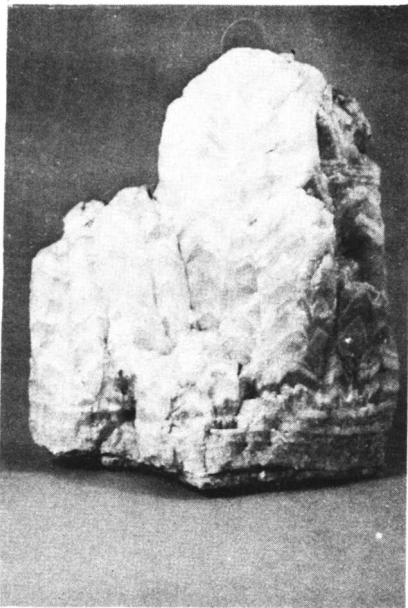
De zonegrens bij Bad Harzburg  
foto A.J. Breebaart



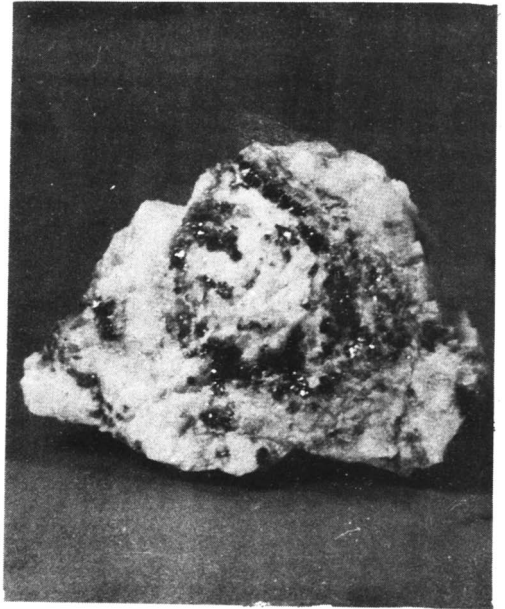
Bladerige bariet (10 cm)  
Kalksteinbruch Winterberg  
foto Dirk Schornagel



Calciet (18 cm)  
Kalksteinbruch Winterberg  
foto Dirk Schornagel



Kappenkwarts (12 cm)  
Oberschulenberg  
foto Dirk Schornagel



Calciet met galeniet (8 cm)  
Oberschulenberg  
foto Dirk Schornagel

legen groeve, deden wij vele mooie vondsten. Fraaie gabbropegmatieten, contactstukken gabbro-graniet en serpentijn in rood, zwart groen en wit vormden de eerste resultaten. Later vonden wij in de, van de weg af gezien, rechter hoek nog grote stukken rhomboedrische calciet en bergkristal in calciet ingesloten. Verdere vondsten waren o.a. serpentijnasbest, noriet met pyrrhotien, epidoot en gips. Een langer verblijf in deze groeve zou zonder twijfel nog vele interessante stukken opgeleverd hebben.

Hoewel het stralend mooi weer was bleek het toch te koud om buiten te zitten en dus gingen wij in een uitspanning tegenover de groeve, naast de Radauwaterval ons brood eten. Direct na de lunch ging het verder naar Bad Harzburg, vanwaar wij een kleine omweg maakten naar de Zone-grens, een vreemd en beklemmend gezicht.

Op ons programma stond vervolgens de Lias-groeve Friederike bij Bundheim aan de weg van Bad Harzburg naar Goslar. Het was zondag en de groeve was verlaten en hermetisch gesloten. Wij brachten toen een kort bezoek aan een oude grindgroeve waar wij een voor ons merkwaardig gezelschap zwerfstenen aantreffen, o.a. veel muschelkalk met kruipsporen. Over Goslar en Langelshelm reden wij naar Lindthal, waar wij bruine glaskop hoopten te vinden. Tegenover de houtzagerij aan de grote weg is een verlaten groeve, waar wij na enig zoeken links bovenin leibreccies vonden met sideriet en vaak ook mooie kwartskristallen. Pas op het laatste ogenblik, toen wij al weer weg wilden gaan, ontdekten wij de glaskop direct aan de weg, meestal overgroeid door struiken, gras en onkruid. Verschillende aardige stukken werden nog gevonden.

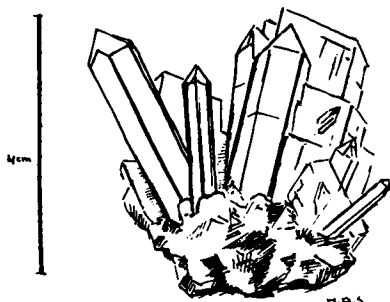
Enigszins verlaat door autopech (een gebroken contactsleutel-tje) reden wij door de prachtige Harz weer naar Clausthal-Zellerfeld. Enkelen gingen nog door naar het dichtbij gelegen Oberschulenberg, waar links van de weg een kleine ontsluiting is in de Devonische Schalker lagen, waar mooie spiriferen te vinden zouden zijn. Wij vonden ze niet. Toen wij terugliepen van de groeve naar de auto's vonden wij, in het schemerdonker, nog enkele calcietbrokken met galeniet. Het was reeds laat toen wij in het hotel terugkwamen voor het (uitstekende) diner.



Oberschulenberg  
foto A.J. Breebaart

Maandagochtend vroeg gingen wij in dichte mist op weg naar de kalksteengroeve Winterberg bij Bad Grund. De mist was echter zo dik, dat wij niettegenstaande een grote brief van de directie van deze groeve geen toestemming kregen de groeve in te gaan. Om vijf uur 's middags moesten wij maar terugkomen. Wij besloten toen terug te gaan naar Oberschulenberg en daar eens verder te zoeken. Dit leverde een ruime oogst op aan calciet met galeniet, sfaleriet en chalkopyriet. Ook werden nog enige mooie stukken kappenkwarts gevonden. Om half twaalf gingen wij door naar de grote Okertalsperre, waar wij genoten van het prachtige gezicht op doorbroken en liggende plooiingen. Door het romantische Okerdal reden we naar Goslar waar we voor een kleine wolkbreuk een schuilplaats vonden in een gezellig café, waar wij meteen onze lunch gebruikten. Om twee uur werden wij verwacht in de Rammelsberg. In deze meer dan duizend jaar oude mijn werden wij zeer vriendelijk ontvangen door de directeur Dr. Kraume, die ons in een klein modern museum toonde wat er in deze mijn gevonden werd en vervolgens aan de hand van een model van de mijn en kaarten een interessante voordracht hield over het voorkomen en de ontginningsgeschiedenis van de

daar aanwezige erts. Tot slot werden wij naar een grote loods gebracht waar kisten vol monsters chalkopyriet, galeniet en sfaleriet klaarstonden, waar wij naar hartelust uit mochten putten. Zelfs verpakkingsmateriaal lag erbij. Een bijzondere verrassing kwam nog uit enige dozen, die grillige kristalgroepen bevatten van Goslarriet, ( $ZnSO_4 \cdot 7H_2O$ ), Melanriet ( $FeSO_4 \cdot 7H_2O$ ) en Botryogeen, een waterhoudend magnesium-ijzersulfaat. Ook hiervan werd ons zoveel aangeboden, dat wij niet eens alles mee konden nemen. Deze kristallen zijn zeer gevoelig voor zonlicht en vocht en zijn alleen langere tijd houdbaar na een grondige onderdompeling in



Calciet met bergkristal

blanke lak. Zij verliezen hierdoor aan schoonheid, maar blijven toch een merkwaardig bezit en een levende herinnering aan ons bezoek aan de Rammelsberg.

Het werd inmiddels tijd om terug te keren naar de Winterberg kalksteengroeve, waar wij na een prachtige tocht tegen vijf uur aankwamen. Gelukkig was het helder mooi weer geworden, zodat wij zonder bezwaar de groeve in konden gaan. De beroemde fossielen hebben wij niet gevonden, daarvoor zaten wij blijkbaar in de verkeerde hoek van deze enorme grote Devonische groeve. Wel vonden wij zeer fraaie calciet xx, door haematiet helrood gekleurde calciet en bariet xx. Zeer mooi waren de barietkristalgroepen met limoniet. Tè vroeg moesten wij weer vertrekken om bijtijds voor het diner in ons hotel te kunnen zijn. Immers om acht uur 's avonds werden wij verwacht in het Mineralogisch instituut van de Bergakademie in Clausthal. Dit instituut bergt de op een na grootste mineralenverzameling der wereld. Dr. Hüttenhain leidde ons hier persoonlijk rond en wij hebben met grote ogen gekeken naar de wonderen, die daar uitgesteld zijn. Verheugde uitroepen weerklonken ook wanneer bekende stukken aangetroffen werden, zoals wij die ook op onze tocht gevonden hadden. Zeer dankbaar zijn wij Dr. Hüttenhain, dat hij de moeite heeft willen nemen ons dit alles te tonen en uit te leggen.

De volgende morgen hoorden wij toevallig, dat hij hiervoor een voordracht voor de studenten had afgezegd. Moe maar zeer voldaan

kwamen wij om 10 uur 's avonds in het hotel terug. Dinsdag werd langs dezelfde route teruggereden en om 7 uur 's avonds namen wij hartelijk afscheid van elkaar in Winterswijk, vanwaar onze wegen zich splitsten in de richting Arnhem en Apeldoorn.

Aanwijzingen voor deze geslaagde excursie ontvingen wij van de heer Otto Klages, die op ons verzoek direct bereid was een aantal interessante groeven op te geven. Helaas was hij verhinderd zelf de tocht mee te maken. Dr. Hüttenhain verklaarde zich ook gaarne bereid bij eventuele volgende excursies tot het geven van inlichtingen en het verzorgen van introducties bij anders niet toegankelijke ontsluitingen.

Een excursie naar de Harz is zeer de moeite waard. Het is een landschappelijk bijzonder mooi gebied en er zijn talloze interessante formaties te bestuderen. De vele ontsluitingen liggen dicht bij elkaar en zijn van een grote verscheidenheid. Alleen...neemt U er wat meer tijd voor, dan wij gedaan hebben.

